

1 Tõendamiskohustus

Madalmaade menetlusõiguses kehtib põhimõte, et asjaolu väitja peab seda tõendama. Teisisõnu on kohtuasjas asjaoludele või õigustele tuginev isik kohustatud neid asjaolusid või õigusi tõendama. Mõnikord aga võib konkreetsete õigusnormide alusel või vastavalt mõistlikkuse ja õigluse põhimõttele kehtida teistsugune tõendamiskohustus.

1.1 Millised on tõendamiskohustust reguleerivad normid?

Tsiivilkohtumenetluse seadustiku (*Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering*) artiklites 149–207 sätestatud kohustuslikke tõendamismorme kohaldatakse kohtukutsega menetlustes ja hagimenetlustes, välja arvatud juhul, kui see on asja olemuse tõttu välistatud. Ajutiste meetmete kohaldamise menetlustes ei ole need kohustuslikud ja ka vahekohtumenetlustes ei kohaldata tavalisi tõendamismorme automaatselt. Vahekohtumenetluse pooled võivad nende normide kohaldamises siiski kokku leppida.

1.2 Kas on olemas normid, mille alusel on teatavad asjaolud tõendamiskohustusest vabastatud? Millistel juhtudel? Kas tõenditega on võimalik konkreetne õiguslik eeldus ümber lükata?

Kohus peab lugema ühe poole väidetud ja vastaspoole poolt (piisavalt) ümber lükkamata asjaolud tõendatuks. Erandiks on siiski olukorrad, kus sellega kaasneksid õiguslikud tagajärjed, mis ei ole pooltele vabalt kättesaadavad. Sel juhul võib kohus nõuda tõendeid.

Tõendada ei tule üldtuntud asjaolusid või üldisest kogemusest tulenevaid reegleid. Kohus võib neid kasutada olenemata sellest, kas pooled neid väidavad.

„Üldtuntud asjaolud“ tähendavad asjaolusid, mida iga tavaline inimene teab või saaks teada. „Üldisest kogemusest tulenevad reeglid“ on põhjuslikud seosed, mida kõik teavad. Tõendada ei tule ka kohtule menetluse käigus teatavaks saavaid asjaolusid ehk kohtumenetluse asjaolusid.

Mõnikord on eeldus sätestatud seaduses. Teatavaid asjaolusid peetakse nii tõenäoliseks, et neid väitev pool ei pea neid (täiendavalt) tõendama. Kohus võib väidetud asjaolude põhjal eeldusele jõudmiseks kasutada ka üldisest kogemusest tulenevaid reegleid. Sel juhul on vastaspoolel võimalus eeldus ümber lükata. On ka mitu erijuhtumit. Näiteks liiklusseaduse kohaselt peab ratturile või jalakäijale otsa sõitnud mootorsõidukijuht maksma vigastuste eest kahjutasu, kui ei tõendata, et õnnetuse põhjustas väärarmatu jõud. Teine näide on juhtum, kui töötaja nõuab töö ajal saadud vigastuste eest kahjutasu. Sel juhul on töötaja kohustatud maksma töötajale nende vigastuste eest kahjutasu, kui ei tõendata, et hoolsuskohustust ei rikutud või et töötaja oli süüdi tahtlikus tegevuses või tahtlikus ettevaatamatuses.

1.3 Kui veendunud peab kohus asjaolus olema, et oma otsus sellele asjaolule rajada?

Kohtul on õigus hinnata talle esitatud tõendeid, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. See erand on seotud tõendite veenvat tõendusjõudu käsitlevate normidega. Veenvate tõendite korral on kohus kohustatud teatavat liiki tõendid tõeseks lugema või vähemalt tunnistama nende tõendusjõudu. Kuid ka neid on võimalik ümber lükata.

Kohtud võivad oma otsused rajada ainult asjaoludele, mis vastavad nõuetekohaselt tõendamismormidele.

2 Tõendite kogumine

2.1 Kas tõendite kogumiseks on alati nõutav poole taotlus või võib kohtunik teatavates olukordades koguda tõendeid ka omal algatusel?

Teatavatel juhtudel (raamatupidamise kontrollimine, tunnistaja ütlused) paneb kohus tõendite esitamise kohustuse ühe poole taotlusel teisele poolele. Kohus võib seda teha ka omal algatusel.

Kohus võib ühe poole taotlusel või omal algatusel määrata ka ekspertiisi või vaatluse. Kohus määrab eksperdi, kes esitab kohtule arvamuse, ja vaatluse korraldab samuti kohus. Pooled on kohustatud ekspertiisile kaasa aitama.

Pooltel on õigus teha teatavaks oma seisukohad ja esitada nii ekspertiisi kui ka vaatluse korral taotlusi.

2.2 Millised on järgmised sammud, kui poole taotlus tõendite kogumiseks rahuldatakse?

Pool, kellel kohus lubab tõendeid esitada või kellel on tõendamiskohustus, peab väidetud asjaolusid tõendama. Vastaspool võib alati esitada vastupidiseid tõendeid, kui see ei ole seadusega vastuolus.

2.3 Millistel juhtudel võib kohus tagasi lükata poole taotluse koguda tõendeid?

Kohus keeldub tõendite vastuvõtmisest, kui need ei ole kohtuasjas asjakohased, piisavalt konkreetset (on liiga ebamäärased), õigeaegselt esitatud (on hilinenud) või on tähtsusetud. Esitatud tõendeid ei tohi jätta arvestamata nende eeldatava mõju tõttu.

2.4 Millised on tõendamise eri viisid?

Madalmaades kehtib tõendamismõtte reegel, mis tähendab, et tõendeid võib põhimõtteliselt esitada mis tahes sobivas vormis, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Seaduses on sätestatud mitu tõendite liiki (loetelu ei ole ammendav):

lepingud ja kohtuotsused;

raamatupidamisaruannete, -arvestuse ja -dokumentide kontroll;

tunnistaja ütlused;

ametlikud või suulised eksperdiarvamused ning

vaatlused.

2.5 Millised on tunnistaja ütlustega tõendamise meetodid ja kas need erinevad meetoditest, mida kasutatakse eksperdi arvamusega tõendamisel? Millised on kirjalike tõendite esitamise ja ekspertiisiaruande/ekspertiisiarvamuse kohta kehtivad nõuded?

Tunnistaja ütlustega tõendamine peab olema seadusega lubatud ja ütlused antakse ühe poole taotlusel või kohus nõuab omal algatusel nende andmist ühelt poolelt. Ka pooled võivad tunnistajana ütlusi anda (vt allpool punkt 3). Kui tunnistajad peavad andma ütlusi, on tunnistajate kutsujateks pooled.

Tunnistajad annavad ütlusi ülekuulamise käigus. See toimub kohtuistungil tunnistajate ülekuulamise vormis. Tunnistaja ütlustega tõendamine on lubatud ainult juhul, kui see on seotud asjaoludega, mis on tunnistajale isiklikult teada. Pool, kes taotleb tunnistaja ütlustega tõendamise luba, saab selle, kui tõendatavad asjaolud on vaidluse all ja võivad aidata kohtuasja lahendada.

Ekspertid võivad ühe poole taotlusel või kohtu algatusel esitada kirjaliku või suulise arvamuse (tsiivilkohtumenetluse seadustiku artikkel 194). Kirjaliku arvamuse korral määrab kohus kindlaks selle esitamise tähtaja. Suulise arvamuse korral esitab ekspert tõendid kohtuistungil päeval.

2.6 Kas mõni tõendamiski viis on teistest suurema tõendusjõuga?

Eristatakse veenvaid ja mitteveenvaid tõendeid. Veenva tõendi korral peab kohus pidama tõendi sisu tõeseks või tunnistama sellist liiki tõendi tõendusjõudu, nagu on ette nähtud seaduses. Vastupidiseid tõendeid võib esitada ka veenvate tõendite korral, kui see ei ole vastuolus seadusega. Veenvad tõendid on näiteks ehtsad lepingud ja kriminaalkohtute otsused. Kohtul on õigus määrata kindlaks mitteveenvate tõendite tõendusjõud.

2.7 Kas teatavate asjaolude tõendamiseks on kohustuslikud kindlad tõendamisviisid?

Teatavatel juhtudel on täiuslikuks tõendiks dokument. Teatavatel juhtudel on dokument vajalik ka konkreetse õiguse tekkimiseks. Selle näiteks võib tuua abielueelse lepingu või testamendi. Notariaalse abielueelse lepingu või testamendi tõendamiseks esitatakse notariaalakt. Tõendiks võib olla ka omakäeline testament. Omakäeline testament on käsitsi kirjutatud, kuupäevaga varustatud ja allkirjastatud dokument, milles on esitatud testatori soovid. Need soovid võivad olla seotud muu hulgas rõivaste, isiklike esemete, ehete ning konkreetsete majapidamisesemete ja konkreetsete raamatute pärandamisega (tsiviilseadustiku (*Burgerlijk Wetboek*) artikkel 97). Omakäelist testamenti ei tule notariaalselt tõestada.

2.8 Kas seadus kohustab tunnistajaid ütlusi andma?

Aluspõhimõtte kohaselt on igaüks, keda kutsutakse seaduse alusel ütlusi andma, kohustatud seda tegema. Ta on kohustatud ilmuma kohtuistungile ja andma kohtus ausalt vajalikke ütlusi.

2.9 Millistel juhtudel võivad nad keelduda ütluste andmisest?

Teatavatel juhtudel võib isik olla ütluste andmise kohustusest vabastatud.

Ütluste andmise kohustusest on vabastatud eelkõige poolte lähisugulased. Need on poole (endine) abikaasa või (endine) registreeritud partner ning poole või tema abikaasa või registreeritud partneri sugulased või hõimlased kuni teise astmeni (k.a) – vanemad, lapsed, vanavanemad, lapselapsed, õed ja vennad. Tunnistajad võivad tugineda vabastusele ka konkreetsete küsimuste puhul, millele vastamine võiks kuriteo toimepanemises süüstada tunnistajat või tema ülenejat või alanejat sugulast või hõimlast või teise või kolmanda astme külsugulast või (endist) abikaasat või (endist) registreeritud partnerit (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 165 lõige 3).

Funktsionaalset vabastust saavad kasutada isikud, kellel on oma ameti-, kutse- või muust tegevusest tuleneva erisuhte tõttu saladuse hoidmise kohustus (nt vaimulikud, arstid, advokaadid ja notarid).

2.10 Kas isikut, kes keeldub tunnistamast, võib karistada või sundida ütlusi andma?

Kui tunnistaja, kellele on tähtkirjaga saadetud kutse ilmuda kohtusse, jätab kohtuistungile ilmumata, võib kohus määrata asjaomase poole taotlusel kuupäeva, millal tunnistaja kutsutakse kohtusse kohtukutsega, mille toimetab kätte kohtutäitur. Kui tunnistaja jätab ikkagi ilmumata, võib kohus määrata sundtoomise. Kui tunnistaja ilmub kohale, kuid keeldub ütlusi andmast, võib asjaomane pool paluda kohtul kohaldada tema suhtes aresti kohtu suhtes lugupidamatuse avaldamise eest. Sel juhul peab taotlej pool tasuma aresti kohaldamise kulud. Kohus määrab aresti ainult juhul, kui ta peab seda tõe väljaselgitamiseks vajalikuks.

2.11 Kas on isikuid, keda ei saa tunnistajana üle kuulata?

Põhimõtteliselt on igaüks kohustatud ütlusi andma, välja arvatud isikud, kes on sellest vabastatud (vt küsimuse 2.9 vastus).

2.12 Milline on kohtuniku ja poolte roll tunnistaja ülekuulamisel? Millistel tingimustel võib tunnistaja üle kuulata videokonverentsi vahendusel või muude tehniliste vahendite abil?

Kohus kuulab tunnistajad üle ja küsitleb neid. Kohus kuulab iga tunnistaja üle teiste selliste tunnistajate juuresolekuta, kes on kutsutud samale kohtuistungile, kuid kes ei ole veel ütlusi andnud, välja arvatud juhul, kui tunnistajaks on pool. Tunnistajatele saavad küsimusi esitada ka pooled ja nende advokaadid.

Kohus võib omal algatusel või ühe poole taotlusel tunnistajaid üksteise ja pooltega vastastada. Kui tunnistaja on oma ütlused andnud, võib kohus pooltele ja pooled üksteisele küsimusi esitada.

Madalmaade tõendamismõisted ei sisalda videokonverentsi käsitlevaid erisätteid. Selline menetlus ei ole Madalmaade õiguses välisriikide ja videokonverentsi korraldamine ei valmista praktilisi raskusi. See küsimus on kohtu otsustada.

3 Tõendite hindamine

3.1 Kas asjaolu, et pool on saanud tõendid ebaseaduslikul teel, seab kohtule otsuse tegemisel piiranguid?

Ebaseaduslikud tõendid võib jagada ebaseaduslikult saadud ja ebaseaduslikult kasutatud tõenditeks. Kui tõendid on saadud ebaseaduslikult, ei tähenda see, et nende kasutamine on tingimata ebaseaduslik. Tõendite pidamine ebaseaduslikuks on alati kohtu kaalutusõiguse küsimus.

3.2 Kas minu kui poole antud seletusi võetakse tõendina arvesse?

Pooled võidakse menetlusosalistena ära kuulata, kuid nende seletusi ei käsitata sel juhul tunnistajana üle kuulatava poole kasuks rääkivate tõenditena, kui nende ütlused ei too selgust muude ebapiisavate tõendite suhtes (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 164 lõige 2).

Viimati uuendatud: 01/10/2019

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusosalase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusosalase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.